

Prosjekt Friske føtter: Sluttrapport, evaluering og kost-nytte

Forfatter

Synnøve Vatn, Prosjekt Friske føtter

Sammendrag

En sluttrapport som inkluderer resultater fra en evaluering og foreløpige resultater fra en kostnytte analyse er nå ferdig. Her presenteres smakebiter.

Publisert

2015

Referanse

Sau og Geit 2/2015

Utskriftsdato

07.12.2023 www.fag.nsg.no

Sluttrappport, evaluering og kost-nytte

En sluttrappport som inkluderer resultater fra en evaluering og foreløpige resultater fra en kost-nytte analyse er nå ferdig. Her presenteres smakebiter.

Prosjekt *Friske føtter* ble igangsatt 1. januar 2009, som en nasjonal videreføring av *Snu sau*, og formelt avsluttet 31.12.2014. Målet ved oppstarten var å bekjempe fotråte, mens målet nå er å utrydde virulente (hissige) varianter av fotråtebakterien.

Evaluering

For å få tilbakemelding på prosjektet ble en nettbasert spørreundersøkelse sendt ut via e-post til produsenter som hadde sanert, saneringsveterinærer, klauvinspektører og partene i prosjektet. Dette inkluderte styret, representantskapet og fylkeslagsledere i NSG, der sistnevnte ble oppfordret til å videresende til lokallagsledere.

Tabell 1 viser at det var stor enighet i at det var riktig å bekjempe fotråte. Totalinntrykket av prosjektet er jevnt over svært bra, men med noe lavere skår blant produsenter enn andre grupper.

Friske føtter har vært et samarbeid mellom Mattilsynet, Veterinærinstituttet, NSG, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norges Bondelag, Nortura, KLF og Animalia. I evalueringen ble det stilt åpne spørsmål om tre ting som var bra i prosjektet. Ordskyen under illustrerer hvilke ord som gikk igjen, der størrelsen på ordene gjenspeiler hyppigheten. Det var særlig samarbeidet mellom mange parter som ble fremhevet gang på gang. Også organiseringen med tungt engasjement fra næringa ses på som svært positivt. God informasjon går igjen som en viktig faktor, og nærheten til prosjektledelsen ble også fremhevet. Innsatsen til lokallagene i NSG, klauvinspektørene, betydningen av *Snu sau* i 2008 og gode, lokale veterinærer er gjengangere.

Gjengangere blant 142 svar på spørsmålet om tre ting som kunne vært gjort bedre, er kompensasjon, økonomi og informasjon. Det er ikke tvil om at mange synes informasjonen var mangelfull og at kompensasjonen ikke var tilstrekkelig til å dekke alle utgifter. Lite smidighet og manglende kapasitet i prosjektet i startfasen påpekes også, i tillegg til at ting skulle gått raskere.

Kartlegging, forekomst og sanering

Kartlegging har vært en svært viktig del av prosjektet. Totalt er det foretatt 6 250 undersøkelser i ca. 4 500 forskjellige besetninger og undersøkt ca. 190 000 sauer på slakteri. Ondarta fotråte er påvist i 121 besetninger, noen ved analyse av eldre prøver i ettertid. Alle har fått opphevet restriksjonene, med unntak av siste tilfelle i Aust-Agder, som er i oppfølging etter sanering. Tilbakefallsprosenten ved medisinsk sanering var på 18% gjennom hele perioden, med en tydelig bedring over tid. Totalt har 61 besetninger med virulente varianter gjennomført slaktesanering.

Diagnostikk og veivalg

Diagnostikken har gått fra klinisk undersøkelse og påvisning av fotråtebakterien til en rask og følsom spesifikk test som skiller mellom virulente og lavvirulente varianter. I starten var kunnskapen om norske forhold begrenset, og det var ikke grunnlag for - eller mulig - å skille mellom varianter av bakteriene. Besetninger ble båndlagt ved påvisning av fotråtebakterier ut fra en føre-var-holdning. Over 500 besetninger ble båndlagt i *Snu sau*, med tilhørende diskusjoner om strategi og finansiering. I dag er kun ondarta fotråte forårsaket av virulente varianter klassifisert som B-sjukdom.

Spredning og smitteforebygging

Ut fra totalbildet og analyser av bakterieisolater er det sannsynlig at virulente varianter ble introdusert til Rogaland fra Danmark midt på 2000-tallet. Spredning har skjedd mellom naboer og gjennom livdyrsalg og værringer. Sterke begrensninger på livdyrsalg av småfe har bidratt til å redusere spredningen, men smitte ble likevel spredd til Setesdal via livdyrsalg. En spredningsmodell laget av Gry Grøneng

Figur 1. Ordsky fra 268 kommentarer på spørsmålet «Her vil vi gjerne at du peker på tre ting som fungerte bra i prosjekt Friske føtter.»

Tabell 1. Respons på noen sentrale påstander i henhold til rolle i prosjekt Friske føtter

Påstander	Roller	Sauebonde	Klauvinspektør	Offentlig ansatt	Privatprakt. vet.	Tillitsv./ansatt i landbr. org.	Alle
Hvilken rolle har du hatt i prosjekt Friske føtter (antall)		112	25	23	8	23	198
Det er riktig å bekjempe en sjukdom som ondarta fotråte pga. risikoen for redusert dyrevelferd (gjennomsnitt)		5,66	5,83	5,71	6,00	6,00	5,75
Det var riktig å hindre mulig spredning til nye flokker gjennom undersøkelser og båndlegging ved mistenkelige funn, selv om man manglet gode metoder og kunnskap om norske forhold i starten		4,92	5,71	5,71	5,88	5,55	5,28
Det er hensiktsmessig å organisere sjukdomsbekjempelse med stor involvering av næringa		5,55	5,67	5,80	6,00	5,56	5,63
Mattilsynet har ansvar for alvorlig smittsomme sjukdommer og skal ta de økonomiske kostnadene ved å bekjempe alle alvorlige smittsomme sjukdommer selv om det er lønnsomt for næringa ut fra et kost-nytte perspektiv		4,80	5,04	3,06	4,86	4,44	4,60
Norsk sauenæring er tjent med å bekjempe slike sjukdommer ut fra et økonomisk langsiktig perspektiv, det er derfor riktig å bruke omsetningsmidler til å bekjempe sjukdom		4,70	4,75	4,89	5,57	4,72	4,76
Det har blitt større bevissthet rundt smittevern i saueholdet i perioden 2008 – 2015		4,93	5,18	4,67	4,57	5,17	4,96
Det var lite gehør for motforestillinger i planlegginga og oppstarten av Friske føtter		3,92	3,41	2,67	2,33	2,67	3,43
Prosjekt Friske føtter har endret retning i riktig tempo etter hvert som ny kunnskap og ny diagnostikk kom på plass		4,65	5,46	5,05	5,71	5,24	4,97
Totalintrykk		4,45	5,50	5,61	5,57	5,50	4,98

Med unntak av første kolonne, som viser antall, er det opplyst gjennomsnitt basert på hvor enig man er i påstanden der 1 er helt uenig og 6 er helt enig. Av saueprodusentene har 54 sanert for fotråte, og omtrent halvparten er i områder med kjent forekomst av fotråte. Svar fra 7 respondenter i gruppa «andre» er ikke vist som egen kolonne.

ved Veterinærinstituttet, basert på reell spredning, estimerer at ondarta fotråte ville spre seg til 16 fylker og 64% av saueflokkene i Norge innen 2035. Allerede innen 2020 ville over 75% av flokkene i Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane ha blitt smittet.

Økonomi

Totalt er det bevilget over 47 mill. NOK til prosjekt Friske føtter i form av omsetningsavgift og jordbruksavtalemidler. Det utgjør 45 kroner per sau i Norge. I tillegg kommer en betydelig egenandel. En kost-nytte analyse som utføres i samarbeid med bl.a. Leif Jarle Aasheim ved NILE, anslår at kostnaden ved prosjekt Friske føtter er spart inn allerede etter ca. 10 år (dvs. i 2018), gitt at sjukdommen hadde fått spre seg og med et produksjonstap på mellom 2 og 5% i smitta besetninger. Årlige kostnader og tap i 2035 er anslått til ca. 40 millioner NOK, gitt 2% produksjonstap (se figur 2). Tilsvarende analyser fra f.eks. Storbritannia estimerer et produksjonstap på mellom 6,7 og 30%.

Konklusjon

En stor og omfattende kartlegging i 2008 ga raskt god oversikt og reduserte

smittespredningen. Tilstrekkelig ressurser til å utvikle diagnostiske metoder og utrede besetninger gjorde at det var mulig å båndlegge og sanere smitta besetninger. Den årlige forekomsten av nye tilfeller sank jevnlig i Rogaland etter 2010. Påvising av smitte i Aust-Agder resulterte i utredning av tilnærmet alle småfebesetninger i fylket, noe som gjorde at situasjonen kom raskt under kontroll.

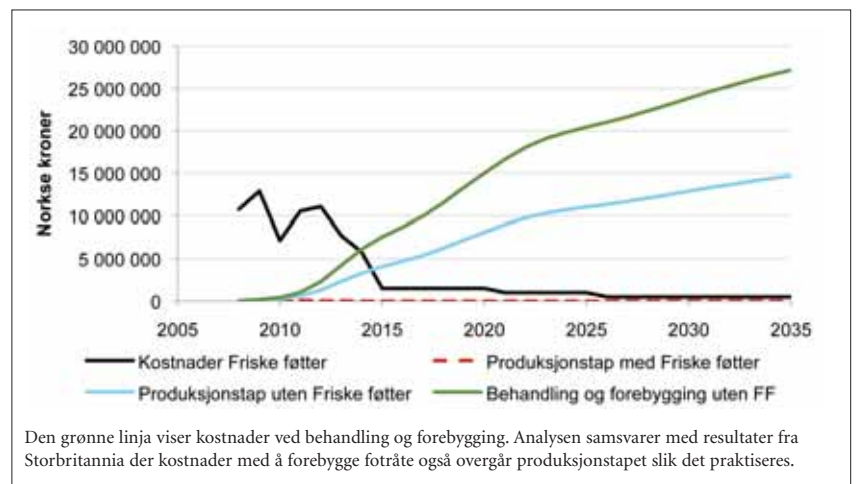
Takket være rask innsats på et tidspunkt med begrenset spredning av

smitte, har totalkostnadene vært overkommelig – sammenlignet med hva det vil koste å leve med fotråte i Norge.

Det er av avgjørende betydning at det opprettholdes fokus på fotråte også i årene som kommer, for å fange opp evt. gjenværende smitte og utrydde smitten fra Norge.

Hele rapporten kan lastes ned på www.fotråte.no

Av Synnøve Vatn
Prosjektleder for Friske føtter

Figur 2. Kost-nytte ved prosjekt Friske føtter (FF), gitt et produksjonstap på 2% i smitta besetninger.